

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ





دانشگاه پیام نور
مرکز تهران
دانشکده ادبیات و علوم انسانی

پایان نامه

جهت دریافت مدرک کارشناسی ارشد در رشته تاریخ ایران دوره اسلامی

عنوان

بررسی وضعیت تاریخ
سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی
پاوه و اورامانات
از کودتای 28 مرداد 1332 تا انقلاب اسلامی ایران

استاد راهنما:

دکتر عباس زارعی مهرورز

استاد مشاور:

دکتر علی رضا علی صوفی

پژوهشگر:

محمدشمسی

دی ماه 89

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این پایان نامه
متعلق به دانشگاه پیام نور مرکز تهران است.



شماره
تاریخ
پیوست

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد محمد شمس
رشته تاریخ ایران دوره اسلامی به شماره دانشجویی ۸۶۷۱۰۱۶۷۹

تحت عنوان:

" بررسی وضعیت تاریخ سیاسی اجتماعی و فرهنگی پاره
واورامانات از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا انقلاب اسلامی "

ساعت: ۱۵:۰۰ - ۱۳:۳۰

تاریخ دفاع: ۸/۱۰/۸۹

درجه ارزشیابی: عالی

نمره: ۱۸
هیات داوران:

امضاء	مرتبۀ علمی	نام و نام خانوادگی	داوران
	استاد	دکتر جواد زندی	استاد راهنما
		دکتر امیرعلی سولمانی	استاد مشاور
	استاد	دکتر محمد امیر شری	استاد داور
		دکتر گلناز سعیدی	استاد داور
	استاد	دکتر امیر شری	نماینده تحصیلات تکمیلی

تشکر و تقدیر

از استاد راهنمای محترم دکتر عباس زارعی مهرورز و استاد مشاور دکتر علی رضا علی صوفی و دکتر خسرو بیگی مدیر محترم گروه تاریخ دانشگاه پیام نور مرکز تهران که در راه انجام این تحقیق مرا راهنمایی و کمک کرده‌اند و همچنین، از تمام کسانی که به نحوی در انجام این تحقیق مرا یاری نموده‌اند، نهایت تشکر و قدردانی را دارم.

تقدیم به:

روح پاک پدرم و دامن مقدس مادرم.

برادرانم.

همسر فداکار و مهربانم

و دختر عزیزم. اللهم

چکیده

اورامان از سرزمین‌های کهن ایران و واجد فرهنگ قوی و پر بار است. قدمت اورامانات به قرون اولیه‌ی حیات و زیست بشریت بر می‌گردد. اورامانات در اصل همان اورامان است که شامل اورامان لهون، تخت، رزاب و دزلی می‌باشد. در پژوهش حاضر بررسی وضعیت تاریخ سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی پاوه و اورامان (با تأکید بر شهرستان «پاوه») از کودتای 28 مرداد 1332 تا انقلاب اسلامی ایران مورد بررسی قرار گرفته است. اهداف پژوهش حاضر در قالب اهداف کلی و جزئی شناسایی و در قالب سئوالات پژوهش طرح و تهیه شدند. جامعه مورد پژوهش شامل منطقه اورامان (با تأکید بر شهرستان پاوه) بود و روش پژوهش کتابخانه‌ای مشتمل بر مصاحبه، مشاهده و مطالعه می‌باشد. محقق بعد از تهیه منابع و گردآوری اطلاعات لازم جهت پژوهش به تهیه و تحلیل موضوع اصلی پایان نامه اقدام نمود. خلاصه مطالعات و بررسی‌ها در زمینه وضعیت سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و آموزشی منطقه اورامان در زیر می‌آید:

اورامان دارای ویژگی‌های طبیعی و نشانه‌های فرهنگی خاص است. زبان و ادبیات هماهنگی از محلولات غیر عبری و صرفاً ایرانی می‌باشد. گویش «اورامی» و «گوران» به عنوان یکی از شاخه‌های زبان کردی با گونه‌های مربوطه‌ی خود، زبان نوشتاری شعر در زبان کردی محسوب گردیده تا جایی که سراینده‌گان اولیه‌ی اشعار کردی بعد از پیدایش اسلام با این شاخه از زبان کردی شعر سروده‌اند و شاعران به نامی چون الماس خان کندوله‌ای، میرزا شفیع کلیایی و غیر آن‌ها زبان شعری خود را اورامی و گوران قرار داده‌اند. از قرن پنجم هجری طایفه‌ای از «گردان» با القاب «بیگ»، به نام سلطان یا سلاطین اورامان، یا همان «هه‌ورامان» در گویش محلی، به حاکمیت منطقه اورامانات (اورامان تخت، رزاب، اورامان لهون و...) رسیدند که همیشه سر در اطاعت حاکمیت‌های مرکزی داشته‌اند. علاوه بر این که همیشه تابع قدرت‌های بزرگ‌تر بوده‌اند، اما همیشه منطقه اورامان را زیر نفوذ خود داشته‌اند و اجازه نداده‌اند که بیگانگان بر منطقه نفوذ بکنند و این خود می‌تواند یکی از عواملی باشد که باعث شده است که اورامانات هم‌چنان خاص و یک نواخت باقی بماند. حکام اورامان در طول حکومت خود، برای بقا و حفظ قدرت، سعی کرده‌اند که با همسایگان غربی خود یعنی شهرها و نقاطی از کردستان در شمال عراق چون شهر زور، حلبچه، ته‌ویله و بیاره و... روابط حسنه‌ای داشته باشند. با سر کار آمدن رضاشاه، اختلافات دولت با عشایر و بیگ‌ها و بیگ‌زادگان شروع شد. حکومت مرکزی سعی در کاهش قدرت و نفوذ حکام عشایر از جمله حکام منطقه اورامانات داشت. لذا به سرکوب و خلع سلاح حکام اورامان پرداخت. همراه با سرکوب سلاطین اورامان، حکومت تحت نفوذ سلاطین اورامان تجزیه و به دو بخش عمده یا چند حاکم محلی چون اورامان تخت، اورامان لهون و... تبدیل گردید که آخرین سلطان اورامان لهون در حوزه‌ی فرمان‌روایی ایالت کردستان سال 1310 شمسی با لشکرکشی ارتش نوین رضاشاهی به اورامانات شکست خوردند، عده‌ای از سران نیز اسیر گردیدند. از این زمان به بعد تا آزادی سران منطقه اورامانات جو آرامی را پشت سر گذاشت اما بعد از آزادی اسرا منطقه دوباره دچار اختلاف و کشمکش‌های قومی، قبیله‌ای و لشکرکشی نظامیان و استقرار پایگاه‌های نظامی و انتظامی شد. و بعد از کودتای 28 مرداد 1332 حاکمان محلی اورامان به شدت سرکوب و سر در محاق سکوت و خفقان بردند. با اوج گرفتن تحرکات ضددولتی در سراسر کشور، مردم منطقه نیز دوباره به صحنه‌ها وارد شدند و با پشتیبانی روحانیون و قشر تحصیلکرده خواسته‌های خود را با خواسته‌های سراسر کشور هماهنگ کردند و در به وقوع پیوستن انقلاب اسلامی ایران در سال 57 نقش زیادی ایفا کردند. اما بعد از پیروزی انقلاب اسلامی عده‌ای منفع‌طلب در پی منافع خود سعی در اختشاش منطقه داشتند که با دخالت دولت و نیروهای محلی منطقه آرامش خود را بازیافت. مردم منطقه اورامان پایبند به اعتقاد مذهبی هستند و دین مردم منطقه اورامان اسلام و شافعی مذهب می‌باشند. یکی از پیامدهای اسلام در اورامان دائر شدن مدارس حجره‌ای با هدف آموزش قرآن و اصول اسلام می‌باشد. مدارس حجره‌ای در گسترش سواد در منطقه اورامان نقش زیادی داشته‌اند. در دل این مدارس روحانیون و شعرا بزرگی پرورش یافته‌اند. مردم منطقه اورامان در کنار اعمال و مناسک اسلام به پیروی از دو طریقت نقشبندی و قادری نیز برخاسته‌اند و این دو طریقت در منطقه اورامان گسترش زیادی پیدا کرده‌اند و هم اکنون نیز از مریدان زیادی در منطقه اورامان برخوردار هستند.

کلید واژه‌ها: پاوه و اورامانات، کودتای 28 مرداد 1332، تاریخ سیاسی - اجتماعی، سلاطین اورامان، مشایخ، طریقت‌ها.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
1	فصل اول: کلیات
2	1-1 مقدمه
4	1-2 بیان مسأله
7	1-3 اهمیت و ضرورت تحقیق
9	1-4 بررسی و نقد منابع
16	1-5 سئوالات تحقیق
16	1-6 فرضیات تحقیق
17	1-7 اهداف تحقیق
17	1-7-1 هدف کلی
17	1-7-2 اهداف جزئی
17	1-8 موانع تحقیق
18	1-9 روش انجام تحقیق
18	1-10 روش و ابزار گردآوری اطلاعات
18	1-11 روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
19	فصل دوم: جغرافیای اورامان
20	2-1 مقدمه
23	2-2 اورامانات در متون قدیم
23	2-2-1 جغرافیای اورامان در کتاب تاریخ مردوخ
26	2-2-2 اورامانات در حدیقه ناصریه
28	2-2-3 اورامانات در تحفه‌ی ناصری
29	2-3 ایلات و طوایف اورامان در متون قدیم
33	2-4 جغرافیای اورامانات (جغرافیای جدید)
33	2-4-1 مقدمه
35	2-4-2 وجه تسمیه‌ی هورامان
35	2-5 پاوه
36	2-5-1 تسمیه‌ی پاوه

- 36 ----- 2-5-2 توابع شهرستان پاوه
- 37 ----- 2-5-2-1 نودشه
- 37 ----- 2-5-2-2 نوسود
- 37 ----- 2-5-2-3 باینگان
- 38 ----- 2-5-2-4 جوانرود
- 38 ----- 2-5-2-5 ثلاث باباجانی
- 39 ----- 2-5-2-6 روانسر
- 40 ----- 2-6 جغرافیای طبیعی پاوه و اورامانات
- 40 ----- 2-6-1 آب و هوا
- 40 ----- 2-6-2 آب‌های تحت‌الارضی پاوه و اورامانات
- 41 ----- 2-6-2-1 رودخانه سیروان
- 41 ----- 2-6-2-2 رودخانه ليله
- 41 ----- 2-6-3 پوشش جنگلی و گیاهی
- 42 ----- 2-6-3-1 جنگل مرخیل
- 42 ----- 2-6-3-2 جنگل پلنگانه
- 42 ----- 2-6-3-3 جنگل تپه ول
- 43 ----- 2-6-3-4 جنگل دامنه شرقی شاهو
- 43 ----- 2-6-4 زندگی جانوری
- 43 ----- 2-6-5 ارتفاعات
- 43 ----- 2-6-5-1 کوه شاهو
- 44 ----- 2-6-5-2 کوه آتشکده
- 44 ----- 2-6-5-3 کوه دالانی
- 46 ----- 2-7 جغرافیای انسانی پاوه و اورامانات
- 46 ----- 2-7-1 ویژگی‌های جمعیتی
- 46 ----- 2-7-2 زبان
- 46 ----- 2-7-3 دین
- 47 ----- 2-7-4 جاذبه‌های طبیعی منطقه پاوه و اورامانات
- 47 ----- 2-7-5 جاذبه‌های توریستی منطقه پاوه و اورامانات

47	-----	1-5-7-2 اورامان تخت
47	-----	2-5-7-2 غار قوری قلعه
48	-----	3-5-7-2 غار کاوات
48	-----	4-5-7-2 منزل دخمه ای خالو حسین
49	-----	8-2 جغرافیای اقتصادی پاوه و اورامانات
49	-----	1-8-2 کشاورزی
49	-----	2-8-2 صنایع
49	-----	3-8-2 راه‌ها
50	-----	4-8-2 معماری در اورامان
54	-----	فصل سوم: تاریخ سیاسی اورامان
55	-----	1-3 مقدمه
58	-----	2-3 امیرنشین اردلان 539 – 1246 ه.ش
59	-----	1-2-3 محدوده جغرافیایی حکومت اردلان
60	-----	2-2-3 شجره نامه تعدادی از حاکمان اردلانی
60	-----	3-2-3 رویارویی‌های اردلان‌ها با دولت عثمانی
61	-----	4-2-3 رویارویی‌های اورامی‌ها با اردلان‌ها
64	-----	3-3 تاریخ سیاسی اورامان در ادوار گذشته
67	-----	5-3 حکام و سلاطین اورامان
75	-----	6-3 تاریخ سیاسی اورامانات قبل از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش
88	-----	7-3 اورامانات در وقایع شهریور سال 1320 ه.ش
93	-----	8-3 اورامانات از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش تا انقلاب اسلامی
93	-----	1-8-3 وضعیت عشایر اورامانات بعد از کودتا
94	-----	2-8-3 کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش و اورامانات
95	-----	3-8-3 هواخواهی عشایر اورامانات از کابینه مصدق
98	-----	9-3 تحركات سیاسی عشایر اورامانات در دهه‌ی چهل
101	-----	10-3 وضعیت سیاسی اورامانات در دهه‌ی چهل
104	-----	11-3 اورامانات از دهه‌ی پنجاه تا پیروزی انقلاب اسلامی
105	-----	1-11-3 سفر محمد رضا شاه به پاوه

106	3-11-2 سرکوبی و خلع سلاح مردم و عشایر اورامانات
108	3-11-3 حوادث سال 1357 ه.ش در اورامانات
113	3-11-4 ورود سالار جاف به پاوه و حوادث متعاقب آن
116	3-11-5 بررسی علل و عوامل ایجاد حوادث
117	3-11-6 بازتاب و انعکاس حوادث پاوه در مجلس
118	3-11-7 بازداشت سالار جاف
119	3-11-8 اورامانات و انقلاب اسلامی
120	3-14 جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
122	فصل چهارم: تاریخ اجتماعی، فرهنگی و آموزشی اورامان
123	4-1 مقدمه
124	4-2 تاریخچه
125	4-3 زبان
126	4-4 گویش هورامانی
127	4-5 نژاد
128	4-6 دین در اورامان
130	4-7 تصوف
130	4-7-1 سرچشمه‌ی تصوف
132	4-8 تصوف در اورامان
132	4-8-1 طریقت قادریه
136	4-8-2 معرفی طریقت قادریه طالبانی
137	4-8-3 تکیه (مسجد طریقت قادریه طالبانی)
138	4-8-4 خاندان‌های دیگر طریقت قادریه در کردستان
140	4-8-5 طریقت قادریه نجار
141	4-8-6 شرح زندگی‌نامه محمدعزیز و برنامه‌های طریقت قادریه در نجار و اورامانات
147	4-8-7 آداب درویشی
148	4-8-8 ذکر درویش‌های قادریه
149	4-8-9 طریقه نقشبندیه و مشایخ
151	4-8-10 طریقت نقشبندیه در پاوه

- 152 ----- 4-8-11 سادات خانگاہ (خانقاہ)-----
- 152 ----- 4-9 مراسم سوگواری در هورامان-----
- 153 ----- 4-10 قدما و مشاہیر اورامان-----
- 153 ----- 4-10-1 پیرشالیار اورامانی (اول)-----
- 153 ----- 4-10-2 شیخ ابوبکر گلالی شافعی نقشبندی-----
- 154 ----- 4-10-3 شیخ ابراہیم اورامانی-----
- 154 ----- 4-10-4 شیخ ابوبکر دوریسانی-----
- 154 ----- 4-10-5 ملااحمد نودشی اورامانی-----
- 154 ----- 4-11 پیران اورامان-----
- 155 ----- 4-12 علما و اساتید-----
- 156 ----- 4-13 مدارس دینی-----
- 157 ----- 4-14 فرهنگ و ادبیات هورامان-----
- 157 ----- 4-14-1 صنایع دستی-----
- 157 ----- 4-14-2 پوشش محلی مردم-----
- 158 ----- 4-14-3 ترانہ‌های هورامان-----
- 158 ----- 4-14-4 شعرا-----
- 159 ----- 4-14-3-1 بیسارانی 1081 – 1020 ه.ش-----
- 159 ----- 4-14-3-2 شیخ شہاب لہونی 1185 – 1111 ه.ش-----
- 159 ----- 4-14-3-3 ملاخدر رودباری-----
- 160 ----- 4-14-3-4 میرزا شفیع-----
- 160 ----- 4-14-3-5 حاجی ملااحمد نودشہای-----
- 160 ----- 4-14-3-6 صیدی ہورامی-----
- 160 ----- 4-14-3-7 میرزا عبدالقادر پاوہای-----
- 161 ----- 4-14-4 شعرای اورامان در دورہی پهلوی و کودتای 28 مرداد 1332-----
- 161 ----- 4-14-4-1 عبدلله بیگ اورامانی-----
- 161 ----- 4-14-4-2 عنایت ہدایتی-----
- 162 ----- 4-14-4-3 شیخ محمدامین کاردوخی-----
- 162 ----- 4-14-5 رقص و سماع یا ذکر-----

163	4-14-6 نوروژ اورامان
163	4-14-7 بازی‌های محلی
164	4-15 اقتصاد اورامان
165	4-16 آموزش
166	4-16-1 پیشینه‌ی آموزش و پرورش در شهرستان پاوه
166	4-16-1-1 دانش پژوهی در پاوه تا سال 1280 هجری شمسی
166	4-16-1-2 حجره‌های دانش پژوهی در پاوه
166	4-16-1-3 ورود آموزش و پرورش به سبک جدید 1310 – 1305
166	4-16-1-4 مدرسه ادیب هجیج
167	4-16-1-5 دبستان چهار کلاسه‌ی آبادی نودشه
167	4-16-1-6 دبستان چهار کلاسه‌ی غزالی نوسود
168	4-16-1-7 رکود آموزش و پرورش در سال 1320 ه. ش
168	4-16-1-8 انتصاب اولین رئیس آموزش و پرورش در پاوه
170	4-17 جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
172	فصل پنجم: نتیجه
173	5-1 نتیجه
178	5-2-1 الف) منابع فارسی
183	5-2-2 ب) منابع کردی
184	5-2-3 ج) منابع عربی
184	5-2-4 د) منابع خارجی
185	5-3 مقالات
185	5-3-1 روزنامه‌ها
185	5-3-2 سایت‌ها
186	5-4 اسناد
187	ضمائم
188	پیوست شماره (1)
193	پیوست شماره (2)

فصل اول

کلیات

1-1 مقدمه

تحقیق تاریخی، از آن دست تحقیقاتی است که بر موضوعی معین که در گذشته و در یک مقطع زمانی مشخص اتفاق افتاده، صورت می‌گیرد. از آنجا که در فاصله دو زمان مشخص در گذشته، رویدادهایی به وقوع پیوسته و ابزاری تکمیل گشته است، بنابراین تلاش محقق در روش تاریخی بر آن است که حقایق گذشته را از طریق جمع‌آوری اطلاعات، ارزشیابی و بررسی صحت و سقم این اطلاعات، ترکیب دلایل مستدل و تجزیه و تحلیل آنها، به صورتی منظم و عینی ارائه کند و نتایج پژوهشی قابل دفاع را در ارتباط با فرض یا فرض‌های ویژه تحقیق نتیجه بگیرد.¹

هر کشور، منطقه، شهر و... دارای تاریخ خاصی است که معرف هویت آن به شمار می‌رود. بررسی وضعیت هر منطقه از نظر تاریخی برای پژوهشگران همیشه مهم و جالب بوده است. از این لحاظ که همیشه در گذشته کشورها، مناطق، شهرها و... چیزهایی وجود داشته که برای آیندگان جالب و سرنوشت‌ساز بوده است. از این لحاظ که بسیاری از ابهاماتی را که در ذهن یک ملت وجود دارد روشن می‌کند.

سرگذشت ملت‌ها، اقوام و طوایف چون کتابی است که حتی با توجه به تحقیقات زیادی که برای آن صورت گرفته است بسیاری از گفتنی‌ها و حقایق در آن فراموش شده است. با این اوصاف هر برگ آن می‌تواند منعکس کننده‌ی قرن‌ها تاریخ، جغرافیا، زبان، باور و... یک ملت، قوم و طایفه باشد.

نوشتن در مورد تاریخ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی اورامانات مشکل و حساس است. اگر از هر فردی در اورامانات که سواد خواندن و نوشتن دارد بخواهی که اورامانات را تفسیر کند، خیلی زود اورامانات را منطقه با فرهنگ و تمدن چندین هزار ساله معرفی می‌کند. او معتقد است در قدمت تاریخی اورامانات آثار مکتوب و منقوش زیادی مبنی بر اعتقادات، فرهنگ، آداب و رسوم و زندگی متمدن وجود دارد. اما این که این آثار کجا هستند و در دست چه کسانی می‌باشند مسئله‌ای است که هنوز که هنوز است برای هیچ کس حل نشده است. به این دلیل که هر محقق می‌خواهد در مورد اورامانات به تحقیق پردازد مجبور است به نشانه‌ها و آثار مکتوب منشور و منظومی که در دسترس است تکیه کند. حتی اگر یک کتاب مدون در مورد تاریخ اورامانات وجود نداشته باشد با مراجعه به این آثار به جای مانده از بزرگان، ادیبان و شاعران اورامانات می‌توان مختصر اطلاعاتی از منطقه اورامانات به دست آورد. در آثار موجود سرگذشت سرزمین و مردم اورامان چنین بیان شده است که اورامان سرزمینی است با ویژگی‌هایی هم چون برآمدگی و مرتفع بودن، سوابق فرهنگی، ویژگی‌های

¹ - نادری، عزت‌الله و سیف‌نراقی، مریم، روش‌های تحقیق در علوم انسانی، تهران: بدر، 1385، چاپ 27، ص 66.

زبانی و موقعیت اقلیمی خاص اورامانات امروزه در کردستان به عنوان یکی از بکرترین حوزه‌های تمدنی شناخته شده است.

تحقیق موجود مسائل تاریخی، اجتماعی، سیاسی و جغرافیایی منطقه اورامانات از کودتای 28 مرداد 1332 تا پیروی انقلاب اسلامی را در پنج فصل به شرح زیر تشریح می‌کند:

فصل اول: طرح تحقیق (کلیات) شامل: بیان مسئله، اهمیت ضرورت تحقیق، نقد و بررسی منابع، اهداف، موانع، سئوالات اصلی، فرضیه‌ها، روش تحقیق و سازماندهی

فصل دوم: بررسی موقعیت جغرافیایی پاره و اورامانات از ابتدا تا کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش و از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش تا 1357 ه.ش

فصل سوم: بررسی وضعیت تاریخ سیاسی پاره و اورامانات از ابتدا تا کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش و از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش تا سال 1357 ه.ش

فصل چهارم: بررسی پیشینه و اوضاع اجتماعی، دینی، آموزشی و فرهنگی پاره و اورامانات از ابتدا تا کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش و از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش تا سال 1357 ه.ش و در پایان هر فصل نیز یک جمع‌بندی توسط محقق صورت گرفته است.

فصل پنجم: نتیجه‌گیری منابع

2-1 بیان مسأله

شناخت گذشته و پیش‌بینی آینده برای هر فرد و هر جامعه‌ای ضروریست و در راه تحقق این مهم، شناخت وضعیت تاریخی - اجتماعی گامی اجتناب‌ناپذیر است؛ زیرا برای پیش‌بینی حرکت پدیده‌ها باید به عقب بازگشت و گذشته آنان را شناخت؛ که در اصطلاح بدان "فرافکنی روند" اطلاق می‌شود.¹

انعکاس سیر رویدادهای سیاسی - تاریخی و مسایل اجتماعی و فرهنگی مردم منطقه اورامان و شناساندن پیشینه‌ی تاریخ سیاسی، فرهنگی و اجتماعی از مسایلی است که با محقق و خواننده با شوق و تیزهوش، گفتگو می‌کنند، او را به شوق و حرکت وامی‌دارند.

از مهم‌ترین شاخص‌هایی که در تسهیل توسعه بخصوص در منطقه‌ی پناه و اورامانات مؤثر است، شناخت مناسب از محیط و درک نیاز و به تبع آن مطالعات و بررسی در این باره خواهد بود تا بتواند با بازتابی مناسب از آن چه هست، نیست‌های لازم را به عرصه‌ی وجود فراخواند این کار جز با اهمیت دادن به مؤلفه‌های علمی، تاریخی، فرهنگی و اجتماعی و تلاش برای گسترش مناسبات علمی نیست.

در این مرحله از تحقیق، محقق به عنوان بیان مسأله تحقیق به بررسی و تحلیل اهدافی که اساس و زیربنای بحث را تشکیل می‌دهند، می‌پردازد. لذا محقق با پذیرفتن ریسک و ضریب انحراف خاصی مباحث را در سه بخش کلی به صورت زیر تشریح و باز کرده است:

- بررسی تفاوت‌ها و تغییرات وضعیت تاریخی، جغرافیایی و پیشینه سیاسی اورامانات قبل از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش با اورامانات بعد از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش
- بررسی ارتباط وضعیت اجتماعی، فرهنگی و آموزشی اورامانات قبل از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش با وضعیت اجتماعی، فرهنگی و آموزشی اورامانات بعد از کودتای 28 مرداد 1332 ه.ش
- بررسی سیر تحول عقاید، دین، مذهب، طریقت و سیر و سلوک‌های عرفانی در اورامان در گذر تاریخ

پدیده‌های تاریخی، بی‌واسطه مطالعه شدنی نیستند و امکان احیای آنها نیز نیست؛ گاه، واسطه‌ها دور، دست نیافتنی و متعددند، در مواردی بین اندیشه‌ها و منابع تضاد و تخالف دیده می‌شود و این از آن روست که ذهنیت، عاملی مؤثر در نقل پدیده‌هاست. لذا محقق با گزینش منابع، اسناد و اندیشه‌های موردنظر به تحلیل بحث و هدف کلی تحقیق به صورت زیر پرداخته است.

¹ - ساروخانی، باقر؛ روشهای تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، 1380، سوم، ص 195-198.

دو یا چند منطقه‌ای که عنوان کلی اورامانات و جاف در تاریخ ایران با چنین نام و مشخصه‌ای شناخته شده‌اند، حکایات تلخ و شیرینی در بطن و متن تاریخ خود به یادگار نهاده‌اند.

اورامان در گذشته‌های دور شامل مناطق بیشتری بوده است که بر اثر جریان‌های سیاسی به وجود آمده در اورامان بسیاری از بخش‌های اورامان جدا شده و هر قسمتی در منطقه‌ای قرار گرفته است. عده‌ای از اورامی‌ها در کشور عراق سکونت دارند، عده‌ای نیز به صورت پراکنده در کشورهای ارمنستان و ترکیه سکونت دارند. اما بخش اعظم اورامان¹ در ایران و در دو استان کردستان و کرمانشاه هستند.

ارتفاعات اورامان بخشی از رشته کوه زاگرس به شمار می‌آید. به طور کلی ارتفاعات اورامان موازی یکدیگر و تقریباً در جهت شمال غرب به جنوب شرق قرار گرفته‌اند.

وضعیت کشاورزی در منطقه اورامان با توجه به شرایط منطقه چندان مناسب نیست و تولید میوه و صیفی‌جات در منطقه با مشکلات خاصی همراه است. همین عامل و وجود ارتفاعات اورامان باعث شده است که مردم بیشتر به سمت دامداری گرایش داشته باشند. دامداری و صنایع دستی از سالیان دور تاکنون منابع اصلی درآمد در اورامان بوده‌اند. امروزه جوانان اورامان همپای سایر جوانان کشور به کسب مدارج علمی نایل می‌شوند و برخی نیز با تشکیل کارگاه‌ها و بنگاه‌های کوچک به امرار معاش می‌پردازند.

گوش اورامی ریشه در زبان‌های باستانی ایران دارد. آثار زیادی از شعر و نثر با گوش اورامی در پیشینه‌ی اورامان به جای مانده است که از این میان می‌توان نشانه‌هایی از مدنیت و حکومت‌داری را در آنها یافت که براساس قوانین خاصی بنیان گذاشته شده‌اند. هرچند که اورامان در گذشته دارای ساختاری عشایری بوده است، اما وجود همین سنن و قوانین مدنی و حکمرانی باعث شده که این منطقه نسبت با سایر مناطق عشایری ایران متمایز باشد.

گوش اورامی (کردی - اورامی) به دو ایل بزرگ لهون در منطقه اورامان جنوبی و طویف رزاب و اورامان تخت در استان کردستان و همچنین ایل باجلان تعلق دارد. دین کنونی منطقه اورامان اسلام است.

مردم اورامان در طول تاریخ چندین ساله‌ی خود همیشه با مشکلات دست و پنجه نرم کرده‌اند و هیچ‌گاه نتوانسته‌اند به کلی بر این مشکلات فایز آیند.

تاریخ سیاسی اورامان نقاط پرفراز و نشیب زیادی داشته است. پیشینه تاریخ سیاسی این منطقه بسیار کهن است. گردآوری و بررسی اسناد و مدارک جدید و مرتبط با تاریخ اورامان در کنار اسناد و

¹ - موضوع اصلی این تحقیق، محقق.

مدارک تاریخی و قدیمی مانند سنگ‌نبشته‌ها، آثار و اماکن تاریخی در معرفی هرچه بیشتر سرگذشت اورامان می‌تواند به محققین و اهل قلم کمک زیادی بنماید.

هم گام با حرکات ضد دولتی ملت ایران در سال 1357 هجری - شمسی، مردم مناطق اورامان نیز همپای روحانیون و تحصیلکردگان منطقه ندای اعتراض خود را علیه فشارها و جو حاکم بر کشور اعلام نمودند.

اولین راهپیمایی اعتراض آمیز مردم پاوه در طرف‌داری و الهام از افکار انقلابی به تبع شهرهای بزرگ ایران در روز جمعه مورخ 1357/7/14 ه.ش انجام گرفته است که مردم برخی از خواسته‌های خود را در قالب موارد ذیل بیان نموده بودند:

1- اجرای کامل قانون اساسی

2- تأمین آزادی‌های فردی

3- ایجاد اشتغال و رفع بیکاری

در ادامه‌ی اعتراضات و همچنین عملی نشدن خواسته‌های مردمی در تاریخ 5/8/57 ه.ش با دعوت علمای شهر تجمع بی‌سابقه‌ای در مسجد جامع شهر انجام دادند و از این زمان تا پیروزی انقلاب اسلامی به مبارزات خود ادامه دادند.

اورامان از وضعیت اجتماعی و فرهنگی خاصی نسبت با سایر مناطق کردنشین برخوردار است. اورامی‌ها اولین دینی که داشته‌اند دین زردتشت بوده است و بعد از ورود اسلام به ایران اورامی‌ها نیز کم‌کم مسلمان شده‌اند و دین اسلام را قبول کرده‌اند.

عالمان و روحانیون زیادی در اورامان برخاسته‌اند. علما و مشایخ اورامان هم‌اکنون نیز زیانزد عام و خاص هستند. دو طریقت مهم قادریه و نقشبندیه در پاوه طرفداران زیادی داشته‌اند و هم‌اکنون نیز در بسیاری از جاهای مناطق اورامان ارادت خاصی از خود نسبت به این دو طریقت نشان می‌دهند و همچنان خود را از دراویش و دوستداران این دو طریقت می‌دانند و با برگزاری مراسم‌های ویژه‌ای که در طول سال انجام می‌دهند، با مشایخ و مرشدان خود تجدید بیعت می‌کنند.

لباس و نحوه‌ی پوشش مردم منطقه اورامانات تا حدودی منحصر به آن منطقه است. بدون شک می‌توان گفت که اورامان تنها منطقه‌ای است که اصالت خود را در میان دیگر مناطق کردنشین حفظ کرده است. وجود صنایع دستی و بافت لباس منحصر در اورامان نیز گویای این واقعیت است، که اورامان سرزمینی با مردم و فرهنگ متمایز است.

3-1 اهمیت و ضرورت تحقیق

هدف از انجام چنین تحقیقاتی، به کار بردن داده‌های مربوط به واقعیت‌های مرتبط با رویدادهای گذشته و تفسیر آن‌ها است. از این طریق می‌توان به عوامل مؤثر در بروز وقایعی که در گذشته رخ داده، پی برد و رویدادهای زمان حال را بهتر شناخت. تحقیق تاریخی - اجتماعی کمک می‌کند تا با تحلیل داده‌ای مربوط به عادات، رسوم، سنت‌ها و چگونگی انجام اموری که به نحوی در گذشته بوده‌اند، درک بیشتری به دست آوریم.¹ شناخت پدیده‌های تاریخی - اجتماعی از دو جهت مفید است:

1- ضرورت شناخت تغییرات تاریخی - اجتماعی

2- مبحث تغییرات تاریخی - اجتماعی

تاریخ سیاسی، اجتماعی و فرهنگی اورامان موضوعی مبهم و ناشناخته در تاریخ ایران است. عدم وجود تحقیقات علمی که براساس منابع و مستندات صورت گرفته باشد از یک طرف و نبود منابع مستند و کافی از وقایع صورت گرفته در این دوره تاریخی از طرف دیگر کار را برای محقق بسیار دشوار کرده است.

پاوه و مناطق اورامان با این همه قدمت تاریخی، فرهنگی و جغرافیایی شایسته‌ی این همه بی‌مهری تحقیقاتی نیست. هرچند که انجام تحقیقات علمی، مخصوصاً در نواحی محروم، همراه با مشکلات عدیده‌ای از جمله عدم دسترسی به منابع و اطلاعات دقیق می‌باشد.

بررسی اسناد و مدارک تاریخی مناسب باعث می‌شود که قدمی هرچند ناچیز در شناساندن واقعیت‌ها برداشته شود. این کار نیز جزء با اهمیت دادن به مؤلفه‌های علمی، پژوهشی و تاریخی و تلاش در گسترش آنها میسر نمی‌شود. با کشف وقایع تاریخی، آثار ماندگاری می‌توان برجای گذاشت، آثاری که راهگشای محققانی شود که می‌خواهند در این تحقیق زمینه تحقیقاتی علمی انجام دهند.

منطقه اورامانات که دروازه‌ی آن را از یک جهت شهرستان روانسر دانسته‌اند تا با خاک لهنون در اورامان شمالی و نوسود و روستاهای مجاور با روستاهای عراق و طبعاً مناطق محدوده‌ی کردستان شمالی منتهی شود، همراه با اورامان تخت، رزاب، مریوان، کانی سانان، دزلی و... که بخشی از کردستان تلقی می‌گردد دارای اهمیت بسیار در طول تاریخ کشور ایران بوده است. این اهمیت را صرفاً کاوش‌های باستان‌شناسی و حفاری و پیدایش ظروف از هر نوع آن نمی‌تواند تعیین کند، بلکه اهمیت شناخت منطقه، پیروی و پیگیری در مسایل مربوط به علوم انسانی است که بسیاری از روابط

¹ - سرمد، زهره و بازرگان، عباس و حجازی، الهه؛ روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، تهران، آگاه، 1385، چاپ سیزدهم، ص 122.